

TIMPUL ÎN POEZIA BLAGIANĂ

DIN PERSPECTIVE PSIHOLOGICE

Lector univ. dr. psih. Maria Dorina PAȘCA
Universitatea de Medicină și Farmacie, Târgu-Mureș

Abstract

As a dimension of passing, time devolves its own perception by the individual, making him personal. Thus, it can flow, stop, loose and/or expand, being measured in unusual perceptive units due to our personal initiation in/to time. In Blaga's poetry, time is perceived from a psychological point of view too, underlying the importance of the poet's personal emotional feeling. Our interdisciplinary approach represents an image of human development and evolution, underlying the importance of the interpretation which gives meaning to cognoscibility, starting from Blaga's verse.

Key-words: time, poetry, emotional feeling, interpretations, perceptions, Blaga's verse, psychological perspectives

Este timpul o măsură? Poate el să cuantifice, să evedențieze, să valorifice, și să stabilească niște structuri pentru neant? Infinit? Și atunci ce este timpul? Și-n aceeași enumerare, am putea adăuga: este clipa, este umbra, este urma, este roata soarelui și-a lunii, este drumul zilei spre noapte și poate, nu în ultimul rând este rostul dintre viață și moarte.

Timpul este dimensiunea trecerii. El incumbă propria percepere a individului, astfel încât, personalizat, timpul își adjudecă trăiri și sentimente, reușite și eșecuri, dar mai ales, face din lumea înconjurătoare, modalitate de exprimare psihologică a împlinirilor și/sau neîmplinirilor într-o anumită secvență dată a dezvoltării umane. Timpul poate: să curgă, să se oprească, să înlemnească, să se piardă, să se dilate, dar din toate stările sale omul va alege ceea ce la un moment dat, îl poate reprezenta, percepe ca atare. Timpul este măsurabil în unități perceptuale atipice în cele mai multe cazuri datorită inițierii noastre personale în / la timp. Timpul meu poate fi cronologic același cu timpul tuturor în momentul acel dat, dar din altă perspectivă, absolut personală, el reușind să se identifice, printr-o altă matrice a proprie-mi personalități. Poate, de aceea, în uzanțele zilnice, întâlnim adeseori expresii ca:

- „este timpul meu și fac ce vreau cu el”
- „nu este acum momentul și timpul potrivit”
- „n-a venit încă vremea (timpul meu)”
- „nu te lăsa doborât de timp”

lista putând continua iar observația ce se impune fiind aceea care diversifică din punct de vedere psihologic, perceperea în timp a timpului – când?, alăturându-se valoric spațiului – unde?.

Sub aceste câteva identități secvențiale ale timpului, încercăm a evidenția preocuparea atât a poetului cât și a filozofului Lucian Blaga, asupra timpului, el însuși având ca titlu al volumului publicat la Cluj în mai 1924 „În marea trecere”, similitudinea cu timpul ce se scurge, fiind evidențiată.

Astfel, în căutarea noastră privind perceperea blagiană a timpului nu facem decât să aprofundăm (ca și în precedentele studii) implicațiile din perspective psihologice a mesajului personalizat ce străbate universul poetic. De fapt, tindem a parcurge și apoi a închide, la un moment dat, cercul (întregul) interpretărilor psihologice a creației literate, aducând în prim plan, implicarea directă a poetului.

Descoperirea și redescoperirea multiplelor fațete ale exprimării atitudinale ale poeziei face din autor un autentic investigator al ființei umane, mai precis al sufletului său atât de neînțeles ce se poate prefăce-n neînțelesuri și mai mari. Este, rămâne și va continua Lucian Blaga să fie o enigmă, o mare necunoscută? Dacă din această perspectivă ne-am oprit o clipă asupra titlurilor date volumelor sale, am remarca nuanțele timpului, sub forma:

- „Poemele luminii” apare la Sibiu în 20 aprilie 1919
- „Pașii profetului” apare la Cluj în februarie 1921
- „În marea trecere” apare la Cluj în mai 1924
- „Laudă somnului” apare la București în februarie 1929
- „La cumpăna apelor” apare la Sibiu în martie 1933
- „La curțile dorului” apare la București în 1938
- „Nebănuitele trepte” apare la Sibiu în aprilie 1943
- „Vârsta de fier” apare cuprinzând perioada 1940 – 1944, formată din cele patru cicluri „Vârsta de fier”, „Corăbii cu cenușă”, „Cântecul focului”, „Ce aude unicornul”
- „Mirabila sămânță” apare în 1960, identificând astfel „sinonime” ca: lumină, pași, trecere, somn, cumpănă, dor, trepte, vârstă și sămânță, toate reprezentând în accepția noastră o marcă personală de percepere a timpului de către poet.

Din această perspectivă lucrarea noastră de căutare a timpului în poezia blagiană, ne-am oprit asupra poeziilor:

- Ceas apărută în volumul „Nebănuitele trepte” la Sibiu în aprilie 1943
- În timp apărută în volumul „Nebănuitele trepte”, sibiu aprilie 1943
- Timp fără patrie apărută în volumul „Vârsta de fier”, 1940-1944

- Zi și noapte apărută în volumul „Vârsta de fier”, ciclul „Corăbii de cenușă”, 1940-1944
- Ceasul care nu apune – apărută în volumul „Mirabila sămânță” 1960

toate sintetizând dimensiunea și varietatea percepției acestuia asupra motivului abordat.

Dar în marea noastră călătorie pe tărâmul timpului, e absolut necesar a porni de la moto-ul ales de poet pentru a fi preambulul volumului „În marea trecere” apărut la Cluj în mai 1924, și anume:

„Oprește trecerea. Știu că unde nu e moarte, nu e nici iubire, - și totuși te rog: oprește, Doamne ceasornicul cu care ne măsoară destrămarea”.

Parafrazând ne-am întoarce la ceasul lui Salvador Dali, ce curge destrămându-se din / în materie, făcând intangibil timpul sub forma clipelor și a orelor ce se topesc într-un infinit, nimic neputând scăpa drumului fără întoarcere a momentului dar și a ideii temporale cuprinsă în instrumentul ce măsoară sec și ireversibil totul, cu limbile ascuțite ale adevărului crud ce năruie în nenumărate rânduri zidurile cetății noastre spirituale, construită din ego și super ego rămânând doar amintirea perceptuală a timpului

În acest sens. Reîntorcându-ne la moto, vom observa încărcătura timpului prin

- repetiție – oprește , oprește
- identitate – nu e moarte / nu e nici iubire
- conștientizare – și totuși te rog
- ajutor – Doamne
- neputință – Ceasornic cu care ne măsoară

toate făcând perceptual timpul ca marea trecere spre măsurarea destrămării, conștientizarea fiind de starea noastră de muritori dar mai ales neputința de a controla și supune voinței noastre timpul căruia suntem nevoiți a-i recunoaște, ireversibilitatea.

Și-atunci, pentru a nu ne mai măsura destrămarea, îl prefacem reversibil dându-i girul amintirii, suportând astfel, printr-o noua identitate, personalizată, drumul dintre zi și noapte, viață și moarte, dorind chiar a pierde prin labirint ghemul Adrianei, oprindu-ne destrămarea.

În poezia blagiană, timpul își caută identități, umanizându-se în și prin forme ce-i aduc perceptual atingere.

Astfel, în poezia Ceas (vol. „Nebănuitele trepte”, Sibiu, aprilie 1943) reproșul este substituit într-un târziu „la ceasul amărăciunii” învățându-ne că există un sfârșit al timpului atunci când:

„Ți-am spus uneori: ia sfatul vestalelor dacă flacăra vrei s-o întreții” iar căința face ca învingerea singurătății să devină o mare încercare atunci când „Bănuiesc că nici astăzi nu-ți este ușor în cetatea cu punțile trase”, unde „cu punțile trase” incumbă apariția introvertiției,

atunci când „...am văzut că-n zadar cuvintele toate mi le-am rostit, că până la tine-nțelesul lor n-a mai ajuns

În noapte am ieșit”

dar totul încremenește, timpul încorsetându-te și fiindu-ți de data aceasta, neprieten, trădându-te atunci când ai crezut „că sfârși t niciodată nu va fi”

Dar, poetul pune întrebări, așteptând un semn, dacă nu un răspuns, iar În timp, (vol. „Nebănuitele trepte”, Sibiu, aprilie 1943) se poate întrevedea nevoia unei de ce nu, certitudini.

Poetul identifică timpul cu natura făcând-o părtașă la tot ce ea reprezintă ciclul căci:

„dezmargineste pământul, grădină după grădină,

Și pune pietre de hotar în timp,

Nici o bătălie, acolo în gând”

Eu, devenind timpul prin faptele mele, adică; cum e cu trecerea mea pe acest pământ?

Timpul meu în timp, unde este? Și teoretic, poetul continuă:

„Dar faptele mele unde sunt?

Faptele ce ar putea pentru mine mărturie să stea

În grădină, în lumină”

Cele din urmă (grădină, lumină) fiind treptele trecerii spre o ireversibilitate a ciclului naturii.

Apărută în volum „Viața de fier”, 1940-1944, timp fără patrie, își justifică prezența după părerea noastră, ca o negare a timpului de către poet aceasta în neputința de a-l stăpâni, îl lasă fără patrie, dându-i acestuia identități din care răzesc elementele pesimiste neîmplinirile și nesperata căutare a clipei ce dă viață.

Întreaga poezie pare a fi nu atât un reproș sau un vulcan ce răbufnește ci mai mult o recunoaștere fortuită a neputinței de a învinge acolo unde timpul nu are patrie, punând în antiteză, ipostaza învingătorului cu cea a învinsului. Care este mesajul poeziei? Ce ne surprinde? Cu siguranță, avertismentul adus la rang de patrie, atunci când timpul rămâne fără ea, dar mai ales fără identitate și marcă personală:

„Timp fără patrie: râu fără ape,

secetă-n albie și sub pleoape.

Timp fără patrie: inimi învinse,

vârste nerodnice, cugete stinse.

Timp fără patrie: sură poveste,

vuiet de cetină neagră pe creste.

Timp fără patrie: țarini neînțoarse,

zboruri defuncte și suflete arse.

Timp fără patrie: stingere-a torței,

boltă neprietenă, clopot al sorții.

Timp fără patrie: dragoste-amară,

râuri tânjind după raiuri și ceară.”

Din perspectiva psihologică conduita percepției timpului este cea a riscului de a nu putea ieși din carențele atitudinale, vehiculate de-a lungul poeziei, unde totul rămâne negație intervenind aici, acel de ce? Al cunoașterii umane.

Din același volum amintit anterior, poezia Zi și noapte, reprezintă antiteza surprinsă temporo-spațial ca schimbare îngăduită și repetată mereu (infinitul) prin voia divinității pentru / între noi făcându-ne astfel părtași spațiului ca linie de trecere între zi și noapte, noi și noi înșine, noi și ceilalți, totul în armonia lumii, atunci când percepem lumina ca sens al infinitei vieți.

Ca ultimă etapă în calea timpului, poezia blagiană, din perspectiva noastră, este poezia Ceasul care nu apune, apărută în volumul „Mirabila sămânță, 1960, percepută ca cea ce sparge bariera timpului fiind ceasul care nu apune. Totul apare aici în dimensiunea viitorului, a optimismului, a încrederii și a învingătorului care chiar dacă percepe:

„Pân-adineauri a fost incoruptibil distanță

S-apropie-acum , e aici, e prezent”

Face infinitul clipă „domestică” a vieții, înnobilându-se cu ea.

Și chiar dacă timpul își are o nouă dimensiune, bucuria stăpânirii lui, identifică dorul pleoapelor ca ascunziș

„dovedind sufletului meu

Și ceasul e-aici, înflorește și nu mai apune, biruința asupra timpului transparând din conotația psiholingvistică a cuvintelor „ceasul e-aici, înflorește și nu mai apune”, însumând sentimentul împlinirii codificând printr-un paradox „oprește Doamne, ceasornicul cu care ne măsurăm destrămarea”

Îndrăzneța noastră incursiune în timpul adus spre cunoaștere de Lucian Blaga în poezia sa, reprezintă încă o secvență a interdisciplinarității care poartă conotațiile dezvoltării și evoluției umane. Câtă implicație are perceperea timpului de către om, rezidă în dorința de a atinge infinitul, precum Icar aripile întinse spre neant, vrând a zbura, și-atinge neatinsul.

Și totuși, este timpul o măsură? Unii ar putea da certitudine prin răspuns, dar atunci cum am rămâne cu ceasornicule?

Dar, „totuși, te rog: oprește Doamne, ceasornicul cu care ne măsurăm destrămarea”. Toate acestea percepute în ideea că și mâine e o zi”?

De fapt, propunem un posibil final ce va fi perceput cu siguranță ca început, deoarece cu toții suntem în marea trecere pe acest Pământ, muritori de rând.

BIBLIOGRAFIE

Blaga, L. (1982) – Poezii, Ed. Cartea Românească București

Blaga, L. (1966) – Antologie de poezie populară, Editura pentru literatură , București